KENNISCENTRUM SOCIALE INNOVATIE HOGESCHOOL UTRECHT

LECTORAAT JEUGD

Kamers met Aandacht

Een kwalitatief onderzoek naar de pilotfase van Kamers met Aandacht

Auteur
Anna van Spanje-Hennes

Datum
Februari 2020

© Hogeschool Utrecht, 2020
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudigen voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

COLOFON

Het Kenniscentrum Sociale Innovatie (KSI) van de Hogeschool Utrecht is een bundeling van een aantal lectoraten op het gebied van zorg en welzijn, sociaal beleid, maatschappelijke participatie, ondersteuning en dienstverlening, arbeid, recht en veiligheid. Het KSI heeft zich als doel gesteld een bijdrage te leveren aan een inclusieve, rechtvaardige en veilige samenleving waarbij de waarden van de democratische rechtsstaat centraal staan. Dit doen wij door praktijkgericht onderzoek, ontwikkeling en agendering van actuele maatschappelijke en sociale vraagstukken, vanuit verschillende perspectieven en disciplines. We werken hierbij samen met onderwijs, werkveld en kennisinstituten.

Auteur
Anna van Spanje-Hennes

Lector
Saskia Wijsbroek

Onderzoekers
Jeanette de Goede
Hans Schuman
Anna van Spanje-Hennes

Jaar van uitgave
2020

Contact en adres
Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht
Lectoraat Jeugd
Postbus 85397, 3508 AJ Utrecht
Padualaan 101 – 3584 CS Utrecht
Telefoon secretariaat: 088 4819222
Email: KSI@hu.nl
www.socialeinnovatie.hu.nl/www.hu.nl

Inhoudsopgave

1. ACHTERGROND EN AANLEIDING 3

1.1 KAMERS MET AANDACHT 3
1.2 AANLEIDING ONDERZOEK 3
1.3 PROBLEEMANALYSE 3

2. DOEL 3

3. ONDERZOEKSVRAGEN 4

4. AANPAK 4

4.1 DEELNEMERS 4
4.2 METHODEN 4
4.2.1 Interviews 4
4.2.2 Literatuuronderzoek 5

5. RESULTATEN 5

5.1 DE CONTEXT 5
5.1.1 De Jeugdwet 5
5.1.2 Gemengde woonprojecten 6
5.2 WAT ZIJN DE (ONDERSTEUNINGS)BEHOEFTEN VAN DE JONGEREN DIE IN AANMERKING KOMEN VOOR KAMERS MET AANDACHT? 6
5.3 WAT ZIJN DE VEREISTEN WAARAAN VERHUURDERS VAN KAMERS MET AANDACHT MOETEN VOLDOEN? 8
5.4 WELKE WOONVORM PAST BIJ WELKE JONGERE? 9
5.4.1 Wat zijn de beschikbare woonvormen? 9
5.4.2 Welke behoeften van jongeren gaan goed samen met welke woonvormen? 9
5.4.3 Welke behoeften van jongeren gaan niet goed samen met welke woonvormen? 11
5.5 HOE ERVAREN ALLE BETROKKENEN KAMERS MET AANDACHT? 11
5.5.1 De jongeren 11
5.5.2 De verhuurders 13
5.5.3 De begeleiders 15

6. SAMENVATTING EN CONCLUSIE 16

6.1 (ONDERSTEUNINGS)BEHOEFTEN VAN JONGEREN 16
6.2 VEREISTEN VERHUURDERS 16
6.3 MATCHINGSCRITERIA 17
6.4 EVALUATIE PILOTFASE KAMERS MET AANDACHT 17
6.5 TOT SLOT 17

7. LITERATUUR 18

1. Achtergrond en aanleiding

1.1 Kamers met Aandacht

'Kamers met Aandacht' is een verzamelnaam voor (kleinschalige) gemengde woonvormen, waar jongeren van 18 tot 23 jaar ondersteund door hun netwerk, hun omgeving en vertrouwde jeugdprofessional veilig verder kunnen groeien. Het is tevens de naam van een project[1] dat zich richt op het werven van betaalbare kamers bij particulieren, bedrijven en organisaties in de provincie Utrecht, het organiseren van informeel toezicht in de vorm van betrokken huis- of buurtgenoten, en het bieden van ambulante begeleiding door de al betrokken jeugdhulporganisatie (Van der Neut, 2018).

1.2 Aanleiding onderzoek

Coördinator en initiator van Kamers met Aandacht Bianca van der Neut (Jeugdfocus) benaderde het lectoraat Jeugd van de Hogeschool Utrecht (HU) met de vraag onderzoek te doen naar het eerste (pilot)jaar van Kamers met Aandacht, met specifieke vragen over de matching: welke woonvorm past bij welke jongere en andersom? Wat zijn aanbevelingen voor de matchingsprocedure?

1.3 Probleemanalyse

Naast oriënterende gesprekken met coördinator Bianca van der Neut, is er een gesprek gevoerd met de betrokken jeugdhulporganisaties. Enerzijds willen de jeugdhulporganisaties weten wat Kamers met Aandacht gaat opleveren. Om Kamers met Aandacht breder uit te zetten, moet duidelijk zijn wat de opbrengsten zijn voor zowel de jongeren als de andere betrokkenen (verhuurders, gemeenten, jeugdhulporganisaties). Anderzijds willen de betrokken jeugdhulporganisaties weten wat de behoeften van jongeren zijn, en welke woonvormen en verhuurders het beste bij welke jongere passen. Met deze kennis kunnen verhuurders gericht worden geworven en jongeren aan een geschikte verhuurder gekoppeld worden.

2. Doel

Op basis van de probleemanalyse zijn de volgende doelen gedefinieerd voor het onderzoek:

a. Het vaststellen van de (ondersteunings)behoeften van de jongeren die in aanmerking komen voor Kamers met Aandacht;
b. Het vaststellen van de vereisten waaraan verhuurders van Kamers met Aandacht moeten voldoen;
c. Het opstellen van matchingscriteria om jongeren en verhuurders aan elkaar te koppelen;
d. Het evalueren van de pilotfase van Kamers met Aandacht vanuit het perspectief van deelnemende jongeren, verhuurders, en jeugdhulporganisaties.

[1] N.B. Per 01-01-2020 is Kamers met Aandacht een zelfstandige stichting.

3. Onderzoeksvragen

Op basis van de doelstelling zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat zijn de (ondersteunings)behoeften van de jongeren die in aanmerking komen voor Kamers met Aandacht?
2. Wat zijn de vereisten waaraan verhuurders van Kamers met Aandacht moeten voldoen?
3. Welke woonvorm past bij welke jongere?
    a. Wat zijn de beschikbare woonvormen?
    b. Welke behoeften van jongeren gaan goed samen met welke woonvormen?
    c. Welke behoeften van jongeren gaan niet goed samen met welke woonvormen?
4. Hoe ervaren alle betrokkenen Kamers met Aandacht?

4. Aanpak

4.1 Deelnemers

De jongeren, de verhuurders, en de begeleiders vanuit de jeugdhulporganisaties die meededen in de pilotfase van Kamers met Aandacht namen deel aan dit onderzoek. In de pilotfase waren zes jeugdhulporganisaties betrokken: De Rading, Intermetzo, Leger des Heils, Lijn5, Youké, en Singelzicht. De pilot liep van 1 december 2018 tot 1 december 2019. In deze periode zijn in totaal elf jongeren verhuisd naar een 'kamer met aandacht'.

Voor dit onderzoek zijn de betrokkenen van negen van de elf verhuizingen geïnterviewd. Eén verhuizing is niet meegenomen in het onderzoek omdat de betreffende jongere op een andere manier aan de verhuurder was gekoppeld dan gebruikelijk bij Kamers met Aandacht. Een andere verhuizing is niet meegenomen in het onderzoek omdat deze plaatsvond nadat de interviewperiode was afgesloten. In totaal namen zeven verhuurders, vier jongeren, en vier begeleiders deel aan het onderzoek. Vier van de negen jongeren hebben de 'kamer met aandacht' voortijdig verlaten, maar de interviews met de betrokkenen bij deze verhuizingen zijn, voor zover uitgevoerd, wel meegenomen in het onderzoek. Twee verhuurders en twee jongeren wilden niet geïnterviewd worden. Drie jongeren zijn niet geïnterviewd vanwege persoonlijke omstandigheden. Eén begeleider veranderde van baan en kon daarom niet geïnterviewd worden. Een andere begeleider stemde in met een interview, maar reageerde vervolgens niet meer op berichten om een afspraak te maken en is daarom niet geïnterviewd.

4.2 Methoden

4.2.1 Interviews

De jongeren hebben op vaste momenten een gesprek met de verhuurder om het traject te evalueren. Het idee was om direct na deze afspraak een een-op-een gesprek te voeren met de jongere over zijn/haar ervaringen met het traject, en aansluitend de verhuurder te bevragen over zijn/haar ervaringen. In overleg met de coördinator van Kamers met Aandacht is er voor gekozen

om de jongere en de verhuurder minimaal vier en maximaal zes weken na de verhuizing te interviewen. Hierdoor waren beiden genoeg gewend om hun ervaringen te kunnen delen, en was het traject van aanmelding tot verhuizing recent genoeg geweest om er op terug te kunnen kijken.

De coördinator van Kamers met Aandacht vroeg zowel de jongeren en de verhuurders als de begeleiders vanuit de jeugdhulporganisaties of zij mee wilden werken aan het onderzoek. Indien zij positief reageerden, werden zij door het lectoraat Jeugd benaderd om een afspraak te maken voor een interview. Alle geïnterviewden hebben een toestemmingsformulier getekend. In overleg met de coördinator is besloten om het onderzoek helemaal te richten op de jongeren, verhuurders en begeleiders, en geen gesprekken te voeren met gemeenten of woningbouworganisaties.

De jongeren en verhuurders zijn thuis geïnterviewd maar wel apart van elkaar. In één geval is de jongere samen met de begeleider geïnterviewd; de jongere gaf hier zelf de voorkeur aan in verband met beperkte kennis van de Nederlandse taal. Eén van de jongeren heeft via WhatsApp gereageerd op de interviewvragen. Het lukte niet om tijdig een afspraak in persoon te maken, en deze jongere wilde liever via berichten reageren dan een telefonisch interview doen. De begeleiders zijn geïnterviewd op hun eigen werkplek of op de HU. Twee deelnemers (een begeleider en een verhuurder) zijn telefonisch geïnterviewd omdat dit beter uitkwam in verband met de planning van de gesprekken.

4.2.2 Literatuuronderzoek

In aanvulling op de interviews is een kort literatuuronderzoek uitgevoerd. In Google Scholar is gezocht op ‘gemengd wonen’, met als filter publicatiedatum tussen 2015 en 2020. Vervolgens zijn alle artikelen geselecteerd die een onderzoek beschreven waarin ervaringen met gemengd wonen zijn opgehaald. Dit resulteerde in vijf artikelen. Een vergelijkbare zoekopdracht met de Engelse termen ‘mixed housing’ en ‘co-housing’ leverde geen relevante artikelen op.

5. Resultaten

5.1 De context

5.1.1 De Jeugdwet

Een jongere kan jeugdhulp ontvangen totdat zij/hij 18 jaar wordt. In bepaalde gevallen kan de jeugdhulp verlengd worden tot na de 18^{e} verjaardag van de jongere (Landelijke aanpak 16-27, z.d.). In het geval van Kamers met Aandacht wordt een overeenkomst gesloten met de jeugdhulporganisatie waarin onder andere wordt afgesproken dat de jeugdprofessional die de jongere al begeleidde, de jongere blijft begeleiden gedurende de termijn van het huurcontract. Deze constructie biedt ruimte om voor jongeren van 18 tot 23 jaar ‘na jeugdhulp’ een passende woonruimte met de nodige begeleiding en ondersteuning te vinden (zie ook Van Klaveren, Van Triest & Van der Velden, 2018).

5.1.2 Gemengde woonprojecten

Kamers met Aandacht verschilt van eerder beschreven gemengde woonprojecten. De verhuurder van een 'kamer met aandacht' tekent een vrijwilligersovereenkomst. De begeleider tekent een begeleidingsovereenkomst. Beide overeenkomsten zijn gekoppeld aan het huurcontract van minimaal een en maximaal vijf jaar. Waar bij Kamers met Aandacht verhuurders een plek in (of nabij, in het geval van een gastenverblijf) hun eigen huis aanbieden, gaat het bij gemengde woonprojecten veelal om flatgebouwen, hele terreinen of wooncomplexen en is er hoogstens sprake van een gemeenschappelijke ruimte. Verder hebben gemengde woonprojecten als doel de sociale contacten tussen bewoners en de integratie van bepaalde groepen te bevorderen (Davelaar, Gruppen & Knevel, 2018). Het gaat om 'collectief wonen' (Davelaar et al., 2018). Kamers met Aandacht is gericht op individuen, en er worden afspraken gemaakt over de 'aandacht' die de verhuurder biedt. Bovendien kiezen jongeren en verhuurders bewust voor elkaar na bemiddeling door de coördinator en een kennismakingsgesprek. Ook zijn de huurders van Kamers met Aandacht jongeren van 18 tot 23 jaar oud met begeleiding van een jeugdprofessional, terwijl gemengde woonprojecten zich op meerdere groepen richten; met name statushouders, mensen met een verstandelijke beperking, ouderen, ex-gedetineerden, voormalig dak- en thuislozen, en mensen met psychische problemen nemen (naast 'reguliere' huurders) deel aan gemengde woonprojecten (Van der Velden, Tiggeloven, & Wassenberg, 2016; Van der Velden, Tiggeloven, & Gelinck, 2017).

5.2 Wat zijn de (ondersteunings)behoeften van de jongeren die in aanmerking komen voor Kamers met Aandacht?

De jongeren zeggen dat 'gewoon' op kamers gaan of alleen wonen nog een te grote stap is. Vaak speelt ook mee dat de jongere een beperkt netwerk heeft om op terug te vallen.

> "Ik pas zelf niet meer in de traditionele manier van jeugdzorg, maar heb nog niet alles op de rit om volledig zelfstandig te zijn."
>
> "…om toch in te zien dat het niet makkelijk is om gelijk vanuit huis in je eentje op eigen benen te staan. (…) Die stap was net te groot, om het helemaal zelfstandig te doen."
>
> *(Jongeren over waarom ze nog niet zelfstandig woonden)*

In de interviews met de jongeren en begeleiders komt naar voren dat alle jongeren wel een sterke hang naar zelfstandigheid hebben. Sommige begeleiders noemen ook dat het voor een aantal jongeren goed zou zijn om meer zelfstandigheid te krijgen; dit kan jongeren stimuleren en een positief effect hebben op hun ontwikkeling.

> “Dat ik een beetje mijn eigen leven kon gaan leiden, en mijn eigen keuzes kon gaan maken.”
>
> *(Jongere over waarom hij zelfstandig wil zijn)*

De begeleiders vinden allen dat de jongere een zekere mate van zelfstandigheid moet hebben om in aanmerking te komen voor een ‘kamer met aandacht’. Daarnaast noemen de begeleiders dat het belangrijk is dat de jongere naar school gaat, werkt, of een andere dagbesteding heeft. Een deel van de jongeren was al bezig met zelfstandig wonen voordat ze over Kamers met Aandacht hoorden. Ze zaten bijvoorbeeld op kamertraining, of woonden begeleid. Maar kamertraining of begeleid wonen bleek dan toch niet geschikt: de jongeren misten een stukje vrijheid, liepen vast in hun ontwikkeling, vonden het niet prettig om ‘verplichte’ groepsactiviteiten te doen, of voelden zich simpelweg niet thuis.

Een ander deel van de jongeren bevond zich in een crisissituatie. Zij moesten bijvoorbeeld weg van hun vorige woonplek en hadden geen andere plek om naartoe te gaan. Met name voor deze jongeren zijn de lange wachtlijsten voor kamertraining en begeleid wonen een probleem. De jongeren en begeleiders beschrijven de procedure van Kamers met Aandacht als ‘zeer snel’ en ‘sneller dan verwacht’.

> “En dat had ik op dat moment echt wel even nodig.”
>
> *(Jongere over snelheid van de procedure)*
>
> “We dachten aan [de jongere] omdat [de jongere] al een urgentie had gekregen voor eigen woonruimte, alleen dan zou het nog een week of dertig duren voordat [de jongere] een woning zou krijgen. [De jongere] was wel klaar en toe aan een volgende stap.”
>
> *(Begeleider over de overweging voor Kamers met Aandacht)*

De jongeren zeggen ook dat ze rust en stabiliteit nodig hebben. Dit wordt beaamd door de begeleiders. Vaak zijn de jongeren in een kort tijdsbestek meerdere malen verhuisd. Hierdoor is het lastig om ergens tot rust te komen. Verder hebben de jongeren vooral ondersteuning nodig bij praktische zaken (bijvoorbeeld verzekeringen, afspraken bij de gemeente), en bij het regelen van hun financiën.

"Ik heb mijn rust gevonden."

"Ik dacht ik wil een plek waar ik rustig kan wonen met mensen die rustig met mij kunnen communiceren."

"[Het valt tegen] Dat ik maar 2 jaar kan blijven. Ik vind het verschrikkelijk om te verhuizen elke keer."

(Jongeren over 'kamer met aandacht')

5.3 Wat zijn de vereisten waaraan verhuurders van Kamers met Aandacht moeten voldoen?

De verhuurders lijken op het eerste gezicht zeer van elkaar te verschillen. Wat hen bindt, is een sterk maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel. Het geeft ze voldoening om iemand te helpen. Ongeveer de helft van de verhuurders heeft bovendien een achtergrond als jeugdprofessional. Ideële motieven en betrokkenheid door (vrijwilligers)werk komen ook naar voren in onderzoek naar begeleid woonprojecten (Davelaar et al., 2018; Van Klaveren et al., 2018).

"Had ik dat vroeger maar, toen ik die leeftijd had."

(Verhuurder over Kamers met Aandacht)

De verhuurders en begeleiders zijn het er over eens dat het niet voor iedereen is weggelegd om een 'kamer met aandacht' te verhuren. Zowel verhuurders als begeleiders noemen dat affiniteit met jongeren belangrijk is. Een verhuurder zegt dat verhuurders stabiel en verantwoordelijk moeten zijn.

"Je moet het echt kunnen, en je moet het ook echt willen. Dat je iemand in huis neemt."

"Het is toch een doelgroep met een belast verleden. (…) Je hebt toch met een kwetsbare doelgroep te maken, en daar moet je je zeer bewust van zijn. Dus het is zeker niet voor iedereen. "

(Begeleiders over potentiële verhuurders)

"Stronteigenwijs en tegelijkertijd heel kwetsbaar. Dat is denk ik een beetje de samenvatting."

(Verhuurder over de doelgroep)

> “Je moet er zin in hebben dat je eigen leven een beetje door de war wordt geschopt.”
>
> *(Verhuurder over potentiële verhuurders)*

Meerdere verhuurders en begeleiders geven aan dat het voor de jongeren heel hard zou aankomen als een verhuurder het huurcontract vroegtijdig verbreekt. Een zorgvuldige selectie van verhuurders is dus belangrijk. Een van de begeleiders heeft ervaring met Meeleefgezinnen. Dat heeft voor gezinnen die zich aanmelden een voortraject van zes weken, met onder andere lessen en oefeningen over bijvoorbeeld hechting. Tijdens dit traject vallen al veel gezinnen af. Het belang van de ‘selectieprocedure’ van deelnemers komt ook naar voren in gemengde woonprojecten. Bewoners moeten gemotiveerd zijn en goed snappen wat ze kunnen verwachten om een gemengd wonenproject te laten slagen (Tinnemans, Fermin, & Davelaar, 2019; Van der Velden et al., 2016).

5.4 Welke woonvorm past bij welke jongere?

5.4.1 Wat zijn de beschikbare woonvormen?

De verhuurders die zich aanmeldden waren alleenstaanden, stellen zonder (inwonende) kinderen, en een woongroep. Dit waren allen particulieren; er hebben zich geen bedrijven of andere organisaties gemeld. De verhuurders boden een kamer in een appartement of eengezinswoning, of een gastenverblijf in de tuin. Er waren diverse aanmeldingen van verhuurders van bijgebouwen of volledige woonhuizen. Het verhuren hiervan vraagt echter om aanvullende vergunningen van de gemeente, waardoor deze woonvormen niet geschikt waren voor Kamers met Aandacht.

5.4.2 Welke behoeften van jongeren gaan goed samen met welke woonvormen?

De geïnterviewden menen dat er geen ‘recept’ is voor een ideale match tussen jongere en woonvorm. Ook uit onderzoek naar gemengde woonprojecten komt naar voren dat de ideale mix van verschillende bewoners lastig te bepalen is (Van der Velden et al., 2016). Iedere bewoner heeft immers andere behoeften. Zowel jongeren als verhuurders zeggen dat het belangrijk is om van tevoren af te stemmen over wat ieders behoeften zijn, en wat de huisregels zijn. Transparant naar elkaar zijn, en elkaar kunnen begrijpen. Het is verstandig om bepaalde afspraken (zoals met betrekking tot huisregels, deelname aan het huishouden en onderling contact) tussen jongere en verhuurder schriftelijk vast te leggen. Dit wordt genoemd door bijna alle jongeren, verhuurders en begeleiders. Daarnaast zeggen de jongeren dat wederzijds respect heel belangrijk is, en de klik tussen jongere en verhuurder of het gevoel dat zij bij elkaar hebben. Beide partijen moeten zich veilig voelen.

“Uiteindelijk heeft het iets te maken met op dezelfde golflengte zitten.”

(Verhuurder over match tussen jongere en verhuurder)

Sommige jongeren en verhuurders van Kamers met Aandacht noemen dat het goed is als de jongere en de verhuurder gemeenschappelijke interesses hebben. Dit draagt bij aan de klik tussen jongere en verhuurder. Een jongere zou aan andere jongeren willen adviseren om niet alleen te kiezen op basis van de klik met de verhuurder, maar om ook goed na te denken over aspecten als de locatie, de buurt, het huis, et cetera. Een aantal begeleiders noemt ook het belang van de omgeving; aspecten als afstand tot school of werk en specifieke behoeften van de jongere, zoals een bekende woonplaats, nabijheid van familie, en nabijheid van natuur.

“Voel je je op je plek? Is het handig met school of werk?”

(Jongere over het beslissen over de ‘kamer met aandacht’)

Het kennismakingsgesprek vormt een belangrijk onderdeel van de matching. Alle geïnterviewde jongeren en verhuurders spreken van een ‘klik’ die tijdens dit gesprek naar voren kwam. Voor de jongeren is het prettig dat zij de kamer en de omgeving kunnen zien. De kennismakingsgesprekken duren over het algemeen niet lang, en variëren van vrij zakelijk (praktische dingen doornemen, afspraken maken) tot zeer informeel (persoonlijke verhalen vertellen, praten over sport en vrijetijdsbesteding). De meeste begeleiders hebben het kennismakingsgesprek niet uitgebreid inhoudelijk voorbereid met de jongere, maar de jongere zelf laten nadenken over wat te vragen en te vertellen. De begeleiders hebben de jongere vooral gerustgesteld. Na afloop hebben alle begeleiders het kennismakingsgesprek nabesproken met de jongere, en gepraat over de keuze van de jongere.

“Ik zei van tevoren: ‘Als het klikt, dan klikt het, en anders zoeken we verder’.”

“‘Ben ik wel goedgekeurd’, is ook het effect van zo’n gesprek.”

(Begeleiders over kennismakingsgesprek)

“Normaal gesproken ben ik niet zo open naar volwassen mensen toe die ik net ken.”

(Jongere over kennismakingsgesprek)

Een goede matching lijkt te beginnen bij de voorselectie van verhuurders en jongeren door de coördinator. Vanuit eerdere ervaring noemt een begeleider dat bij Meeleefgezinnen een match wordt gemaakt op bepaalde kenmerken zoals cultuur, religie, et cetera.

Een verhuurder suggereert dat het interessant kan zijn om jongeren en verhuurders (online) profielen te laten aanmaken, zodat ze eventueel zelf een keuze kunnen maken met wie ze willen kennismaken als er meerdere gegadigden zijn.

5.4.3 Welke behoeften van jongeren gaan niet goed samen met welke woonvormen?

Het koppelen van een jongere aan een geschikte woonvorm lijkt dus met name gebaseerd op een klik met de verhuurder en een woonomgeving die past bij de behoeften van de jongere. Wat redenen zijn om een jongere niet aan een bepaalde woonvorm te koppelen, lijkt gebaseerd op voorkeuren en kenmerken van zowel de jongere als de verhuurder, als kenmerken van de woonomgeving. Zo wil een aantal verhuurders liever geen jongere in huis die rookt of alcohol drinkt. Sommige jongeren willen liever niet te afgelegen wonen, of willen niet in een woning waar huisdieren aanwezig zijn. Er zijn jongeren die graag hun eigen meubilair meenemen en bijvoorbeeld de kamer willen schilderen, terwijl sommige verhuurders dit juist niet willen.

Uit de interviews met zowel jongeren, verhuurders als begeleiders blijkt dat de meeste van deze aspecten worden meegenomen door de coördinator in de matching. Ook komen ze vaak aan bod tijdens het kennismakingsgesprek. Net zoals bij de behoeften van jongeren die wel goed samengaan met bepaalde woonvormen, is het ook bij de behoeften die niet goed samengaan met bepaalde woonvormen lastig om een volledig beeld te geven. Daarnaast blijkt uit de interviews dat jongeren zich soms pas later bewust worden van bepaalde behoeften. Andersom geldt dit ook voor de verhuurders. Niet alle behoeften en voorkeuren zijn dus vooraf vast te stellen.

5.5 Hoe ervaren alle betrokkenen Kamers met Aandacht?

5.5.1 De jongeren

Vier jongeren hebben de ‘kamer met aandacht’ voortijdig verlaten. De exacte redenen hiervoor liepen uiteen, maar vallen samen te vatten onder een ‘mislukte’ match tussen jongere en verhuurder, en dat Kamers met Aandacht toch niet geschikt bleek voor de jongere. Hieruit blijkt het belang van een goede voorselectie van zowel jongere als verhuurder, en heldere onderlinge communicatie, vooral als meerdere begeleiders en/of organisaties betrokken zijn (geweest) bij de jongere.

“Als ik dit [over de jongere] had geweten, had ik [de jongere] nooit aangemeld.”

“Ik was redelijk verrast dat de verhuisdatum zo snel was, terwijl ik wist dat er nog dingen lagen.”

“Dat is denk ik wel een gemiste kans geweest, dat we niet bij elkaar zijn gaan zitten. (…) Het was beter geweest als we meer hadden afgestemd met elkaar, van waar staan we en waar gaan we naar toe, en dat [de jongere] daarin meer mee was genomen.”

(Begeleiders, terugkijkend op vroegtijdig beëindigd traject)

“Achteraf gezien had ik wel meer willen weten, nu ik weet hoe het is verlopen. Maar wat ik dan had moeten vragen, weet ik nu niet zo goed.”

“Iedereen gunt het [de jongere] zo, mensen die moeite voor [de jongere] doen, maar ik denk daar kom je er niet mee. Deze jongere is niet voorbereid geweest op dit project en dan werkt gunnen niet, en heeft [de jongere] opnieuw een teleurstellende ervaring gehad.”

“De informatie die al over [de jongere] bekend was, is niet duidelijk met elkaar gecommuniceerd.”

(Verhuurders, terugkijkend op vroegtijdig beëindigd traject)

Voor de jongeren is het prettig dat ze door Kamers met Aandacht voorzien worden in hun behoefte aan zelfstandigheid, maar dat ze niet meteen volledig op eigen benen hoeven te staan.

“Dat ik niet meteen alles zelf hoef uit te zoeken.”

(Jongere over voordelen van Kamers met Aandacht)

Toch is de verhuurder nog niet voor alle jongeren het eerste aanspreekpunt.

“Mijn vertrouwen moet nog steeds soort van groeien bij [de verhuurder]. Ik weet dat ik [de verhuurder] ook gewoon in principe alles kan vertellen. Maar ja, ik heb nooit echt een goede ervaring gehad met volwassen mensen qua wat ze mij allemaal vroeger aan hebben gedaan. Dus vandaar dat ik liever terugval naar mensen die mij al langer kennen.”

(Jongere over band met verhuurder)

Het is voor de jongeren heel fijn dat ze indien nodig nog terug kunnen vallen op hun begeleider vanuit de jeugdhulp. Dit idee geeft ze rust.

Jongeren moeten goed geïnformeerd worden voordat ze zich aanmelden, zodat ze weten wat ze kunnen verwachten. Eén jongere wilde in eerste instantie geen ‘kamer met aandacht’, maar zei later, na meer uitleg, dat het perfect zou zijn. Sommige jongeren zeggen in hun enthousiasme en

behoefte aan zelfstandigheid 'ja', terwijl later naar boven komt dat ze zich toch niet op hun plek voelen. Dit bleek uit gesprekken met de begeleiders van de jongeren die vroegtijdig hun kamer hebben verlaten.

> "Ik denk dat we destijds hebben onderschat dat het ook gewoon een jongere is (…) die niet een intrinsieke motivatie heeft van ik wil heel erg graag daar wonen, maar een motivatie van: ik wil hier weg en mijn eigen ding kunnen doen. En dat [de jongere] toen ook niet heel erg durfde om nee te zeggen."
>
> *(Begeleider, terugkijkend op vroegtijdig beëindigd traject)*

De jongeren zeggen dat ze graag iets meer bedenktijd hadden gehad na het kennismakingsgesprek. Verder zijn ze positief over de procedure, en vonden ze het prettig dat alles snel geregeld was.

> "Ja, het was een goede manier want ik had altijd een kans om nee te zeggen."
>
> *(Jongere over de procedure van Kamers met Aandacht)*

Voorafgaand aan de verhuizing hadden de jongeren geen specifieke verwachtingen. Ze hebben wel allemaal van tevoren besproken met hun begeleider wat ze dachten nodig te hebben aan 'aandacht', ondersteuning en begeleiding.

> "Ergens van uit gaan kan alleen maar verkeerd uitpakken, dus ik ben er blanco in gegaan."
>
> *(Jongere over verwachtingen van 'kamer met aandacht')*

De jongeren tonen interesse in het onderzoek en zijn nieuwsgierig naar andere jongeren die een 'kamer met aandacht' huren.

5.5.2 De verhuurders

De verhuurders hoorden over Kamers met Aandacht via nieuwsbrieven, lokale kranten of advertenties op andere plekken. De verhuurders vinden Kamers met Aandacht allen een goed initiatief. Ze vinden dat de hele procedure, van aanmelding tot verhuizing, snel en duidelijk is verlopen.

> “Ik vind het ook alleen maar heel mooi dat zo’n project hulpverlening en gemeenten ook dwingt om menselijker zeg maar, meer maatwerk te leveren. Want je hebt met particuliere mensen te maken dus kan je met een mooi verhaal komen over protocollen, maar als het niet kan, dan kan het niet. Dus dan moet je creatief worden.”
>
> *(Verhuurder over Kamers met Aandacht)*

Een deel van de verhuurders zegt zich zonder specifieke voorkennis te hebben aangemeld. De verhuurders willen over het algemeen ook weinig tot niets vooraf weten over de jongere. Zij ‘gaan er liever blanco in’, en willen de jongere de tijd en ruimte en ook de vrijheid gunnen om zelf over hun privéleven te vertellen. Een aantal verhuurders zou wel bepaalde voorkennis willen hebben, en zegt deze informatie niet of te laat te hebben ontvangen. Soms noemen zij informatie over de achtergrond van de jongere, maar ook ‘professionele’ kennis wordt genoemd, zoals hoe te handelen in bepaalde situaties, of praktische kennis, zoals tips voor de ontvangst en de eerste dagen. Uit de literatuur over gemengde woonprojecten blijkt ook dat medebewoners verschillend denken over de hoeveelheid en het soort voorkennis dat zij zouden willen hebben (Davelaar et al., 2018).

De verhuurders vinden ook dat er meer aandacht moet komen voor praktische zaken op de lange termijn. Zoals wat er gebeurt als het niet goed gaat, maar ook wat er gebeurt als de huurtermijn is verstreken en de jongere nog geen nieuwe woning heeft gevonden.

> “In de contracten kan mogelijk een tekst opgenomen dat er een mogelijkheid is te verlengen, zodat de jongere na een jaar niet terug is bij af. Dat er aandacht is voor een zekere duurzaamheid. Dat lijkt nu niet goed vastgelegd. De instelling heeft weliswaar een zorgplicht om [de jongere] terug te nemen, maar daar is [de jongere] niet echt mee geholpen.”
>
> *(Verhuurder over de lange termijn)*

Alle verhuurders noemen dat de eerste paar weken wennen waren, voor zowel de verhuurder als de jongere. Zij moeten samen een balans vinden tussen het soort en de hoeveelheid aandacht. Voor de verhuurders is het een prettig idee dat er hulp achter de hand is vanuit de begeleider van de jongere. Voor een aantal van hen gaf dit het laatste zetje om zich aan te melden als verhuurder, of was het zelfs een voorwaarde om verhuurder te zijn. De verhuurders willen graag op een natuurlijke manier met de jongere omgaan.

> “Ik ben niet de ouder, dus daar wil ik uitblijven en dat betekent dat ik sommige dingen moet loslaten.”
>
> *(Verhuurder over band met jongere)*

Het lijkt de verhuurders leuk en nuttig om andere verhuurders te spreken en ervaringen uit te wisselen. Sommigen zouden dit graag in een informele setting willen doen; anderen pleiten voor een intervisiegroepje.

5.5.3 De begeleiders

De begeleiders zijn allen zeer te spreken over Kamers met Aandacht. Ze vinden het een goed initiatief; de constructie waarin de jongere zelfstandigheid krijgt, maar toch (vaste) begeleiding blijft houden. Kamers met Aandacht is ‘gewoon’, en persoonlijker dan andere initiatieven. Er is geen sprake van doelen en vervolgstappen zoals bij bijvoorbeeld kamertrainingcentra, maar Kamers met Aandacht is wel een setting waarin jongeren veel kunnen groeien. Sommige begeleiders noemen expliciet dat Kamers met Aandacht voor hen een prettige manier is om de begeleiding van de jongere af te bouwen.

> “Het is wel geschikt voor [de jongere], dat er toch een beetje toezicht over [de jongere] is.”
>
> “[De jongere] is heel fijn om te begeleiden, het voelt niet als werk, maar ik moet [de jongere] toch een keer loslaten. Dus dan is het fijn als [de jongere] ook anderen buiten de hulpverlening om gaat vertrouwen.”
>
> “Het was alsof het voor [de jongere] gemaakt was. (…) Nu heeft [de jongere] én het zelfstandige, én mensen nabij. [De jongere] heeft nu de ideale combinatie.”
>
> *(Begeleiders over Kamers met Aandacht)*

Over het algemeen vinden de begeleiders de procedure zeer snel gaan en helder verlopen. Soms waren er wat onduidelijkheden. Dit lijkt vooral te komen door een gebrek aan (eenduidige) communicatie tussen Kamers met Aandacht, de begeleider, en de organisatie waar de begeleider werkzaam is (en soms ook de verhuurder). De begeleiders vinden het belangrijk dat iedereen wordt meegenomen in de informatievoorziening. Naast het duidelijke aanmeldformulier noemen de begeleiders allen dat ze het zeer prettig vonden om telefonisch en persoonlijk contact te hebben met de coördinator rondom de aanmelding van de jongere. Het contact met de coördinator beschrijven ze als makkelijk en laagdrempelig.

Veel begeleiders zeggen zelfs dat ze graag eerder over Kamers met Aandacht hadden gehoord, en dat ze het jammer vinden dat informatie over Kamers met Aandacht binnen de eigen organisatie niet altijd even goed wordt verspreid. Het is voor de begeleiders handig als er binnen de eigen organisatie informatie beschikbaar komt over zowel het concept (wat is Kamers met Aandacht?) als de aanmeldcriteria (welke jongeren komen in aanmerking?) en de procedure (wat moet ik doen

als ik een jongere in gedachten heb voor Kamers met Aandacht?). Een aantal deelnemende jeugdhulporganisaties heeft intern een coördinator of aandachtsfunctionaris voor Kamers met Aandacht aangesteld.

Een aantal begeleiders vindt dat de bedenktijd voor de jongere te kort was. Soms was dit slechts een of twee dagen. Andere begeleiders spreken van meerdere dagen bedenktijd, tot een week. Dat was volgens hen voldoende.

Het verschilt hoeveel contact de begeleider heeft met de jongere na de verhuizing. Het varieert van dat de jongere zelf initiatief neemt tot contact, tot een wekelijkse afspraak en daarnaast nog telefonisch- of appcontact. Er zijn bovendien begeleiders die – met toestemming van de jongere – met de verhuurder contact hebben, terwijl anderen hebben afgesproken dat de verhuurder alleen contact opneemt 'in geval van nood'. De frequentie en aard van het contact wordt echter altijd overlegd met de jongere en de verhuurder.

> "Ik bespreek met [de jongere] wat ik met de verhuurder mag bespreken of niet. Ik heb met [de jongere] wel besproken wat prettig is voor de verhuurder om te weten."
>
> *(Begeleider over contact met jongere en verhuurder)*

De meeste begeleiders zijn geïnteresseerd in de ervaringen van de verhuurders en andere begeleiders, en staan open voor uitwisseling.

6. Samenvatting en conclusie

6.1 (Ondersteunings)Behoeften van jongeren

Hoewel alle negen jongeren een zeer verschillende achtergrond hebben, lijkt hun behoefte universeel: een woonplek waar zij zo zelfstandig mogelijk kunnen leven, maar wel met iemand in de buurt om op terug te kunnen vallen. De verhuurder is over het algemeen degene die helpt bij praktische zaken (afspraken, verzekeringen, financiën) en degene met wie de jongere praat over kleinere, dagelijkse dingen. De begeleider blijft een belangrijk persoon voor de jongere, evenals familie en vrienden. Hoewel een van de voorwaarden van Kamers met Aandacht is dat de jongere de vaste begeleider vanuit de jeugdhulp houdt, blijkt dit in de praktijk niet altijd mogelijk door personeelswisselingen bij de betrokken jeugdhulporganisaties. Een vaste begeleider geeft echter rust en duidelijkheid voor zowel de jongere als de verhuurder, en lijkt ook een succesfactor te zijn in Kamers met Aandacht (Tinnemans et al., 2019).

6.2 Vereisten verhuurders

Los van formele vereisten zoals een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) lijkt motivatie de belangrijkste vereiste voor verhuurders. Potentiële verhuurders moeten bovendien goed beseffen wat het betekent om deel te nemen aan Kamers met Aandacht. Hoewel er ten tijde van het

onderzoek geen verhuurders zijn afgehaakt, zou Kamers met Aandacht er goed aan doen om na te denken over een voortraject voor de verhuurders die door de eerste selectie heen zijn (i.e. de VOG is ontvangen en de woonruimte is geschikt bevonden door Kamers met Aandacht). Dit sluit ook aan bij de behoefte van sommige verhuurders aan meer (praktische) kennis met betrekking tot het traject.

6.3 Matchingscriteria

De geïnterviewden noemden allen aandachtspunten voor de matchingsprocedure, maar er lijken geen concrete matchingscriteria te kunnen worden vastgesteld. Het zijn eerder persoonlijke kenmerken, en voorkeuren en kenmerken van de woonomgeving die een belangrijke rol lijken te spelen in een succesvolle matching. Het kennismakingsgesprek vormt een essentieel onderdeel van de matchingsprocedure. Kenmerken en voorkeuren komen veelal in dit gesprek aan bod en uit dit gesprek blijkt ook meestal of er een klik is tussen de jongere en de verhuurder. Omdat sommige voorkeuren (van zowel jongere als verhuurder) pas ruim na de verhuizing naar voren komen, valt het aan te bevelen om het aanmeldformulier uit te breiden met een aantal kenmerken en voorkeuren zodat potentiële deelnemers hier vast over nadenken.

6.4 Evaluatie pilotfase Kamers met Aandacht

Het valt op dat coördinator Bianca van der Neut een belangrijke rol speelt in de hele procedure, van informeren over Kamers met Aandacht en aanmelding tot verhuizing. Het geeft aan dat alles wat Kamers met Aandacht doet, niet door iedereen gedaan kan worden en specifieke expertise vereist. Wat dit betreft is het passend dat Kamers met Aandacht een zelfstandige stichting is geworden.

Over het algemeen zijn alle betrokkenen zeer positief over Kamers met Aandacht. Aangedragen verbeterpunten gaan vooral over informatievoorziening. Jongeren en verhuurders moeten vooraf goed geïnformeerd worden over Kamers met Aandacht, zodat zij weten wat zij kunnen verwachten (Tinnemans et al., 2019). Vanuit Kamers met Aandacht kan er wellicht meer aandacht besteed worden aan de dag van de verhuizing en de eerste periode daaropvolgend.

Voor alle betrokken partijen is het verder belangrijk om de procedure rondom Kamers met Aandacht (van aanmelding tot en met de eerste maanden na de verhuizing) goed vast te leggen, zodat hier geen onduidelijkheid over bestaat. De procedure kan dan bovendien eenduidig worden doorlopen, tenzij er redenen zijn om hiervan af te wijken. Afspraken zoals over de frequentie van het contact tussen begeleider, jongere en verhuurder zijn juist bij uitstek afspraken die elke begeleider met de jongere en de verhuurder zal moeten afstemmen.

6.5 Tot slot

Kamers met Aandacht lijkt uit te groeien tot een succesvol initiatief waarbij voor jongeren tussen de 18 en 23 jaar met jeugdhulp een middenweg wordt gezocht tussen zelfstandig en beschermd wonen. Er zijn parallellen te zien met gemengde woonvormen, maar in zijn geheel is Kamers met Aandacht uniek. Kamers met Aandacht voorziet in een behoefte voor jongeren die geen aanspraak

meer kunnen maken op jeugdhulp en zo zelfstandig mogelijk willen wonen, met de door hun benodigde ondersteuning binnen handbereik. Hierdoor heeft Kamers met Aandacht veel potentie, maar liggen er ook risico's op de loer. En het voortijdig beëindigen van een huurcontract, bijvoorbeeld, kan een negatieve ervaring zijn voor de jongere. Dit onderzoek heeft slechts beperkt inzicht kunnen geven in de risico's, omdat alleen deelnemers van de pilotfase zijn geïnterviewd, en deze interviews bovendien in de eerste vier tot zes weken na de verhuizing plaatsvonden. Verder is niet gesproken met betrokken gemeenten en managers van de deelnemende jeugdhulporganisaties. Dit had inzicht kunnen geven in de relatie tot de lokale wet- en regelgeving en de rolopvatting van gemeenten en jeugdhulporganisaties in de werkwijze (Van Klaveren et al., 2018). De slotaanbeveling luidt dan ook om Kamers met Aandacht te blijven monitoren en goed te blijven luisteren naar zowel de jongeren, verhuurders als begeleiders, en ook andere betrokken partijen zoals gemeenten (zie ook Van der Velden et al., 2017).

7. Literatuur

Davelaar, M., Gruppen, A. , & Knevel, J. (2018). *Goede buren. Lessen uit gemengde woonprojecten in Utrecht*. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie.

Landelijke aanpak 16-27 (z.d.). *Jeugdwet*. Opgehaald 25 februari 2020 van https://www.16-27.nl/jeugdwet.

Tinnemans, C.G.M., Fermin, A., & Davelaar, M. (2019). *Gemengd wonen met statushouders. Een kans voor ondersteuning van statushouders bij integratie en participatie.* Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Van der Neut, B. (2018). *Projectbeschrijving Kamers met aandacht*. Utrecht: Jeugdfocus.

Van der Velden, J., Tiggeloven, P., & Gelinck, S. (2017). *De Magic Mix – de update: Een verkenning van wooncomplexen waar verschillende doelgroepen gemengd wonen*. Den Haag: Platform31.

Van der Velden, J., Tiggeloven, P., & Wassenberg, F. (2016). *De Magic Mix: Een verkenning van wooncomplexen waar verschillende doelgroepen gemengd wonen*. Den Haag: Platform31.

Van Klaveren, S., Van Triest, N., & Van der Velden, J. (2018). *De Magic Mix als zachte landing in de wijk. Gemengd wonen voor uitstromers uit het beschermd wonen en de maatschappelijke opvang.* Den Haag: Platform31.

KENNISCENTRUM
SOCIALE INNOVATIE
HOGESCHOOL
UTRECHT

KSI_HU

KSI@HU.NL

BIT.LY/AANMELDENKSI